

УДК 349.42

ПРО РОЗВИТОК СУЧАСНОГО АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА РОЗРОБКУ ЙОГО ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД

Т.О. ЛАЗАРЕНКО,

студентка відділення з підготовки молодших спеціалістів, студентка ВП
НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»,
м. Ніжин, Україна

Науковий керівник: О.І. Грабовецький. старший викладач студентка ВП
НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин, Україна

*У статті розглянуто дослідження про розвиток сучасного аграрного
законодавства та розробку його теоретичних засад.*

Ключові слова: аграрне законодавство, аграрно-правова наука.

Одним із важливих елементів предмета дослідження аграрно-правової науки є комплексна, спеціалізована та інтегрована галузь законодавства – аграрне законодавство України. Сьогодні у зв'язку з проведенням земельної та аграрної реформ в Україні й потребою їх належного правового забезпечення особливого значення набуває питання наукового обґрунтування подальшого розвитку аграрного законодавства України, аналізу його теоретичних засад.

Проблеми аграрного законодавства України розглядаються багатьма юристами-аграрниками. Проте комплексних наукових досліджень сучасного аграрного законодавства як специфічної галузі законодавства – небагато. Серед авторів, які глибоко аналізують сучасне аграрне законодавство України, слід назвати В. І. Андрейцева, Ц. В. Бичкову, І. А. Дмитренка, П. Ф. Кулинич, З. А. Павловича, В. І. Семчика, Н. І. Титову, В. З. Янчука та ін.

Хоча наукові підходи до розуміння суті, структури, тенденцій розвитку аграрного законодавства України формувалися з початку становлення комплексної галузі наука аграрного права. Важливе значення мають дослідження теоретичних проблем сільськогосподарського (аграрного) законодавства, що здійснювалися представниками російської аграрно-правової науки: І. Ф. Казьміним, Г. Ю. Бистровим та іншими вченими.

В Україні теорія аграрного законодавства як комплексної галузі ще з початку становлення аграрного права як галузі права ґрунтовно досліджує Н. І. Титова. Нині вона розробила конституційні засади та принципи сучасного аграрного законодавства, дослідила основні тенденції та напрями розвитку цієї галузі законодавства, перспективи її кодифікації. Оскільки кожна наука характеризується певним наступництвом, важливу роль у з'ясуванні природи аграрного законодавства відіграють також дослідження вчених – представників науки аграрного права.

Особливо треба відзначити науковий доробок В. З. Янчука. Виходячи із загальних наукових підходів до розуміння понять "законодавство", "система законодавства", "галузь законодавства", сучасною аграрно-правовою наукою розроблене також поняття аграрного законодавства України. Зокрема, його визначення дають у своїх працях Н. І. Титова, В. В. Янчук, В. К. Гуревський та інші вчені.

Сучасне аграрне законодавство України – це комплексна, інтегрована й спеціалізована галузь законодавства, що відповідає окремій галузі господарського комплексу та є системою взаємопов'язаних і взаємоузгоджених уніфікованих і диференційованих нормативно-правових актів (актів правотворчості державних органів та правотворчості аграрних суб'єктів), які, в свою чергу, є джерелом і формою вираження правових норм, спрямованих на регулювання аграрних відносин, що виникають у процесі здійснення аграрними суб'єктами сільськогосподарської виробничої та іншої, пов'язаної з нею, діяльності.

Сьогодні при характеристиці сільськогосподарського (аграрного) законодавства відбувся науково обґрунтований перехід від терміна "сільськогосподарський" до терміна "аграрний", що зумовлено рядом об'єктивних причин, зокрема розширенням змісту терміна "аграрний" в умовах проведення аграрної реформи в Україні.

Сучасне аграрне законодавство має ґрунтуватися на конституційних засадах, розроблених представниками аграрно-правової науки (Н.І. Титовою, Ц.В. Бичковою, В.І. Семчиком, В.М. Стретовичем, В.М. Шульгою).

Особливо слід відзначити в цьому плані комплексне дослідження колективу авторів (В.І. Семчик, В.М. Стретович, О.О. Погрібний, П.Ф. Кулинич, Ц.В. Бичкова, Т.П. Проценко, О.А. Поліводський, В.А. Сонюк, З.А. Павлович) «Аграрне законодавство України: проблеми ефективності»[1], в якому послідовно розкрито процес розвитку цієї галузі законодавства, її роль у підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах аграрної реформи, особливості законодавчого регулювання окремих сфер виробничо-господарської діяльності аграрних суб'єктів, перспективи розвитку аграрного законодавства, тощо Багато конкретних пропозицій щодо вдосконалення сучасного аграрного законодавства України вже висловили представники науки аграрного права України. Зауважимо, що жоден із науковців не відкидає необхідності прийняття єдиного кодифікованого акта аграрного законодавства як нагальної потреби часу. Водночас у сучасній аграрно-правовій науці існують різні погляди на форму, зміст, суть і назву такого кодифікованого акта.

Так, в аграрно-правовій науці обґрунтовується точка зору щодо необхідності прийняття Аграрного кодексу України. Характерною рисою функціонування сучасного суспільства і держави є зростання ролі права та закону як основної форми його зовнішнього виразу. У цьому контексті процес становлення та розвитку державності незалежної України нерозривно

пов'язаний із створенням нового законодавства. Це пояснюється також неможливістю ефективного функціонування будь-якої держави без збалансованої системи законів. Правовою основою, підґрунтям цієї системи є Конституція України, яка відкрила шлях до реформування всієї правової системи України. Вона стала своєрідним поштовхом до прискорення процесу приведення діючого законодавства у відповідність до нових політико-економічних, соціальних, правових принципів побудови незалежної, правової держави та громадянського суспільства.

Реформування аграрного сектору економіки супроводжується активним законодавчим забезпеченням, на що вказує значна кількість нормативно-правових актів, прийнятих останніми роками з метою підвищення ефективності функціонування сільського господарства. Серед них Закони України: «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про фіксований сільськогосподарський податок», «Про фермерське господарство», «Про особисте селянське господарство» тощо.

Незважаючи на позитивні зміни у правовому регулюванні відносин у сфері сільськогосподарського виробництва, які відбулися в умовах аграрної реформи в Україні, слід констатувати, що сучасне аграрне законодавство поки що не повною мірою відповідає об'єктивним потребам суспільного розвитку.

Негативними факторами, що характеризують сучасний етап розвитку аграрного законодавства України, є:

1. Надмірна кількість нормативно-правових актів різної юридичної сили, велика питома вага серед яких належить підзаконним нормативно-правовим актам.

2. Наявність суперечностей між законодавчими актами, досить часто нормативно-правові акти нижчої юридичної сили суперечать відповідним законам або дають можливість їх подвійного тлумачення.

3. «Розкиданість» аграрно-правових норм по різних за юридичною силою та галузевою належністю нормативно-правових актах, неврегульованість великого кола суспільних відносин в аграрному секторі;

4. Недостатня внутрішня узгодженість між нормативно-правовими актами, що регулюють різні галузі аграрного виробництва;

5. Відсутність сформованого економіко-правового механізму та відповідного фінансового підґрунтя для реалізації окремих положень нормативно-правових актів аграрного законодавства тощо.

Наявність недоліків у правовому регулюванні аграрних відносин об'єктивно зумовлює необхідність пошуку шляхів його вдосконалення. Сучасний етап розвитку законодавства України пов'язується з необхідністю його гармонізації, уніфікації та систематизації. Це зумовлюється рядом причин та факторів, основними серед яких є наступні:

а) існування низки нормативно – правових актів, які у відповідності до принципів правонаступництва діють з часів Радянського Союзу, потребує

вирішення проблема їх узгодження із нормативно-правовими актами, прийнятими за період незалежності України;

б) аграрне законодавство України не приведено у відповідність з об'єктивними умовами життєдіяльності суспільства, а тому не відповідає сучасним засадам функціонування правової системи;

в) більшість норм законодавчих та підзаконних актів, покликані регулювати аграрні відносини, фактично втратили силу – формально дію цих норм не скасовано, але вони суперечать чинній Конституції України, а також не відповідають вимогам, які висуваються до них сучасною аграрною реформою та запровадженням ринкових відносин в аграрне виробництво;

г) регулювання аграрних відносин загалом здійснюється постановами Кабінету Міністрів України, указами Президента України, відомчими наказами та інструкціями і характеризується відсутністю певної ієрархії нормативних актів, системи супідрядності норм і системи їхньої взаємодії;

д) у співвідношенні актів, які видавалися пізніше, з актами, які видавалися раніше, не спостерігається достатньої наступності, у зв'язку з чим іде процес утворення багаторівневого із значними нашаруваннями масиву актів аграрного законодавства, часто неузгоджених та таких, що суперечать один одному

є) прийняття значної кількості нових нормативно-правових документів нерозривно зв'язане із вирішенням завдання приведення їх в узгоджену систему, а визнання Української держави міжнародним співтовариством у якості суб'єкта міжнародних відносин пов'язується з проблемою гармонізації та уніфікації національного законодавства у відповідності з принципами міжнародного права.

Одним із головних напрямів розвитку сучасної науки аграрного права України є теоретичне обґрунтування подальшого розвитку й вдосконалення земельного та аграрного законодавства, розробка наукових засад їх кодифікації, науковий аналіз нового ЗК. Особливого значення нині набуває реалізація практичних рекомендацій щодо вдосконалення аграрного законодавства України як системного утворення та окремих його нормативно-правових актів.

З огляду на це важливою практичною проблемою є необхідність врахування наукових концепцій, висновків, положень та рекомендацій, запропонованих представниками науки аграрного права України, у правотворчій діяльності держави, зокрема під час розробки й прийняття нормативно-правових актів з питань регулювання аграрних і земельних відносин в Україні.

Література

1. Крупко Ю.М. Аграрне право України: Навч. Посіб./ Університет «Україна», 2006. – 160 с.
2. Землі сільськогосподарського призначення : права громадян України – Титова Н.І., 2005 – 139 с.

3. Аграрне право України» Підручник 2007. – 448 с.
4. Аграрне право України. В.М.Гайворонський, 2010 – 116с.

О развитии современного аграрного законодательства и разработке его теоретических основ

Лазаренко Т.О.

В статье рассмотрено исследование о развитии современного аграрного законодательства и разработке его теоретических основ.

Ключевые слова: аграрное законодательство, аграрно-правовая наука.

Research on the development of modern agricultural legislation and development of its theoretical foundations

Lazarenko T.O.

The article reviews research on the development of modern agricultural legislation and development of its theoretical foundations.

Keywords: agricultural legislation, agricultural and legal science.